

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ПРАВОВИХ ГУРТКІВ ТА КЛУБІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Постановка проблеми. На теперішньому етапі розвитку суспільства, коли відбуваються складні процеси у нашій державі та світі, зумовлені суперечностями соціального, економічного та політичного становлення, одним з основних завдань освіти є формування культурної та правосвідомої особистості XXI століття. Сучасні умови вимагають від молоді неабиякої активності та дієвості, а також відповідальності за своє майбутнє, а в сукупності — за майбутнє держави. Саме молодь є рушійною силою розвитку, здатною привернути увагу уряду до нагальних проблем молодих людей і населення в цілому. Проте державі необхідно забезпечити комплекс необхідних умов для формування гармонійно розвиненої особистості, громадянина своєї країни. Наразі вже не потрібно доводити, що без цілеспрямованого правового виховання молоді цієї проблеми не розв'язати.

Цілком закономірно, що в нашій статті розглядається проблема формування в учнів професійно-технічних навчальних закладів високої правової культури, вмінь та навичок легальними способами захищати загально визнані суспільні цінності, залучення її до свідомої участі у громадському та духовному житті держави.

Ураховуючи тривалість історичного періоду (перебування України як «незалежної» держави у складі ССРСР, складний період становлення незалежної держави в 90-х роках), протягом якого українці мали надзвичайно мало можливостей для реалізації своїх прав та інтересів, можна з упевненістю стверджувати, що в них суттєво похитнулась віра в правосуддя, справедливість, реальність захисту своїх прав та свобод.

Окрім того, антиправові погляди і стереотипи є елементом, властивістю соціальної свідомості і національної психології, особливістю культури, традицій, способу життя. Йдеться про ігнорування суспільством права, його оцінки не як базової, фундаментальної категорії, а як другорядного явища в системі людських цінностей [1, с. 563].

Тому ми вважаємо, що правове виховання в ПТНЗ дасть змогу не лише виховати правосвідомих громадян, а й забезпечити правове майбутнє країни. Сучасність перенасичена різноманітною інформацією, яка не завжди відповідає дійсності, величезний вплив ЗМІ, Інтернету, телебачення несе «переродження» правосвідомості підростаючого покоління.

«Переродження» правосвідомості обґрунтовано визнається одним з найнебезпечніших проявів деформації правосвідомості громадян. Йому притаманна максимальна ступінь викривлення правових ідеалів, свідченням чого стає свідоме скоєння людиною навмисних, переважно тяжких кримінальних злочинів, мотивами яких найчастіше стають жорстокість, користь та ін. Особливу небезпеку становлять такі види «переродження» правосвідомості, наслідком яких є організована злочинність і корупція, що завдають значної шкоди процесу реалізації принципів верховенства права, недоторканності основних прав і свобод людини, становленню демократичної, правової держави, підвищенню рівня правової культури особистості і суспільства в цілому [2].

Для того, щоб спрямувати учнів у правильному правовому напрямі професійно-технічні заклади мають приділяти значну увагу правовому вихованню.

Виховання можна визначити як процес систематичного, організованого і цілеспрямованого впливу на свідомість людини, її духовний та фізичний розвиток, з метою формування повноцінної особистості як невід'ємної частини суспільства,

зумовлений дією багатьох об'єктивних і суб'єктивних чинників. У широкому розумінні — це сукупність усіх впливів на свідомість, поведінку та психіку людини, спрямованих на її підготовку до активної участі у виробничому, культурному, громадському житті суспільства. У вузькому — виховання є планомірним впливом батьків, школи та вишу на вихованця. Одним із видів виховання є правове. Рівень правового виховання, формування правової свідомості та правової культури — один із важливих критеріїв і передумов побудови демократичної, соціальної, правової держави та громадянського суспільства в Україні.

Правове виховання — це необхідна умова підвищення правової активності трудящих, формування правової культури суспільства, подальшого зміцнення законності і правопорядку [3].

Мета статті — висвітлити основні напрямки роботи в правових гуртках та клубах, направлені на актуалізацію правового виховання учнів професійно-технічних навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. В Україні, яка стала на шлях просування до демократичної, правової державності, де діють принципи верховенства права і правового закону, боротьба з деформацією правової свідомості повинна розглядатися як пріоритетний напрямок діяльності компетентних державних органів і суспільства в цілому. На рівні державної політики повинен бути розроблений комплекс спеціальних засобів протидії деформації правосвідомості, зокрема правовому нігілізму. До таких напрямків належать: завершення конституційної, правової, адміністративної, судової реформ; подолання політичної та економічної кризи; підвищення ролі та ефективності суду; удосконалення організації та забезпечення ефективності функціонування системи правоохоронних органів; здійснення ефективної профілактики правопорушень; якісна підготовка і перепідготовка юридичних кадрів, організація системи правового виховання і освіти [2].

З метою підвищення рівня правової освіти населення, створення належних умов для набуття громадянами правових знань, а також забезпечення їх конституційного права знати свої права і обов'язки видано Указ Президента України від 18 жовтня 2001 року № 992/2001 «Про Національну програму правової освіти населення». Відповідно до такої Програми, у загальноосвітніх, професійно-технічних, вищих навчальних закладах і закладах післядипломної освіти здійснюється позакласна і позааудиторна робота з правового навчання і виховання, до якої залучаються вчені, представники правозахисних організацій, працівники правоохоронних органів, інші фахівці в галузі права.

Правове виховання розглядають у широкому та вузькому розумінні. У широкому розумінні воно характеризується як вплив усіх правових чинників суспільного життя, у тому числі й правової системи, на формування в індивідів і колективів людей з певними правовими якостями, що відповідають досягнутому в суспільстві рівню правової свідомості та правової культури. У вузькому розумінні — це цілеспрямований, повсякденний, систематичний вплив юридичної теорії та практики на свідомість людей з метою виховання у них відповідного рівня правової свідомості, культури та зразкової правомірної поведінки [4, с. 105].

В. Ягупов [5, с. 89], розглядає соціально-правове виховання, як спрямоване на формування правової свідомості та культури ратної праці, повсякденної життєдіяльності відповідно до вимог законів, загальноприйнятих норм і принципів поведінки. Воно пов'язане з формуванням поваги до Конституції та інших законів і правових актів України. Сучасна кризова ситуація в суспільстві не сприяє формуванню відповідного правового і морального середовища для виховання молоді. Неблагополучне соціальне оточення, важкі економічні умови, недоліки в організації виховання в різних освітньо-виховних системах негативно впливають на виховання підростаючого покоління. Швидко зростає кількість молоді з неповною середньою освітою, безробітних, з грубими порушеннями суспільного порядку. Спостерігається тенденція зростання дитячої злочинності, наркоманії. Все це

зумовлює актуальність правового виховання і необхідність його проведення у соціальному середовищі.

Автор звертає увагу на ряд завдань з правового виховання:

- доведення до вихованців законів і нормативних актів України та їх усвідомлення;
- систематичне інформування вихованців з поточних і актуальних правових питань;
- формування у них правової свідомості;
- прищеплення їм поваги до правових норм, принципів законності, розуміння необхідності їх дотримання;
- доведення до вихованців правових норм, які стосуються правових основ їхньої діяльності;
- вироблення у вихованців навичок і вмінь правової поведінки;
- формування почуття нетерпимого ставлення до правопорушень і злочинності, залучення вихованців до посильної участі у боротьбі з негативними явищами, які мають місце у життєдіяльності колективу;
- подолання у свідомості окремих вихованців помилкових уявлень, негативних звичок і навичок поведінки, які формувалися під впливом негативних явищ тощо.

Ми погоджуємося з думкою М. Фіцули [6], який вважає, що одним із аспектів усебічного розвитку особистості є висока правова культура. Адже не можна вважати фізично здорову людину гармонійно розвиненою, якщо вона, маючи широкі знання, добре працюючи або навчаючись, порушує закони, права. Здатність людини розуміти правила співжиття і вимоги законів та відповідно поводитися не є вродженою, вона формується під впливом спеціальних виховних заходів, є наслідком спілкування з іншими людьми, участі в різних видах діяльності. Також автор розглядає правове виховання як виховну діяльність школи, сім'ї, правоохоронних органів, спрямовану на формування правової свідомості та навичок і звичок правомірної поведінки школярів.

Складовою частиною правової освіти є робота гуртків та клубів з правового виховання в професійно-технічних навчальних закладах, адже серед певної частини учнів досить поширеними явищами є правовий нігілізм, розчарування, відмова від боротьби за свої громадянські та загальнолюдські права. Цьому можна знайти пояснення. Молоді люди, вступаючи в ПТНЗ, починають перебувають у складній ситуації: проходить адаптація до нових умов проживання та навчання, виникає нове середовище спілкування із своєрідною субкультурою, змінюється уявлення про життєві цілі та способи їх досягнення. Викривлене розуміння культурних цінностей, романтизація деяких кримінальних проявів, чому сприяє ідеалізація злочинного середовища через масову культуру (фільми, певні музичні жанри і т.д.). У молоді зростає відчуженість від культурного спадку минулого, руйнується цінність моральних ідеалів. Потрібно зауважити, що також відбувається спад престижу читання, його високого ціннісного статусу. У свідомості молоді людини часто формується хибне уявлення про представників кримінального світу як про новітніх героїв, таких собі «лицарів без страху та докору».

Переважна частина молоді може проявляти антисоціальні настрої через низький рівень правової культури та правової свідомості. Вираження таких явищ можливо мінімізувати, зокрема, і шляхом здійснення належного правового виховання. Адже правове виховання покликане зміцнити життєву позицію, підвищити громадянську активність молоді.

Надзвичайно важливою складовою системи правового виховання учнів є організація роботи правових гуртків та клубів, які відіграють особливу роль в опануванні учнями вмінням використовувати свої права й свободи і водночас сумлінно виконувати правові обов'язки, що покладаються на них законодавчими та підзаконними нормативно-правовими актами, а також дотримуватись моральних вимог суспільства.

Практика показує, що організація діяльності правових гуртків, клубів не тільки позитивно впливає і сприяє розширенню та вдосконаленню правових знань, а й допомагає самореалізації молоді, виховує лідерів здатних приносити користь як безпосередньо місцевій громаді так і всьому суспільству.

Основними складовими положення (статуту), яке регламентує діяльність правового гуртка чи клубу, є: загальні засади діяльності (мета створення, основні завдання тощо); організація роботи (планування роботи, періодичність проведення засідань тощо); форми роботи; учасники (керівництво, критерії відбору учнів до складу тощо).

Правовий гурток (клуб) має свою структуру: староста, рада гуртка, лекторська група, прес-центр, інформаційний сектор, комп'ютерний сектор, центр зв'язків з громадськістю, дебатний комітет.

Робота правових гуртків та клубів ставить за мету поглиблення знань, здобутих учнями на уроках, допомагає зробити процес пізнання цікавим і захоплюючим. Під час гурткової роботи учні набувають уміння працювати з підручником і довідковою літературою, реферувати й рецензувати, проводити опитування та брати інтерв'ю, готувати повідомлення та доповіді, виступати з ними перед учнівською та дорослою аудиторіями; відкривають можливості для формування інтелектуальних умінь учнів у результаті їх дослідницьких досліджень в архівах, бібліотеках, під час роботи з нормативно-правовими документами.

Здійснюючи правове виховання учнів та для зацікавлення їх правовими питаннями під час роботи в гуртках та клубах упроваджуються різні форми та методи виховної роботи. Заслужують на увагу такі види робіт, як: «круглий стіл», правові дебати, акції, рольові ігри, правові зустрічі, конкурси, брейн-ринги тощо.

«Круглий стіл» — одна з форм публічного обговорення чи висвітлення якогось питання, коли учасники висловлюються у певному порядку та наділені рівними правами.

Характерним для нього є:

- визначення мети обговорення (наприклад, узагальнити ідеї і думки щодо обговорюваної проблеми);

- виступи усіх учасників круглого столу мають характер опанування (кожний має висловлювати думку з приводу обговорюваного питання, а не з приводу думок інших учасників);

- всі учасники обговорення рівноправні і ніхто не має права диктувати свою волю і рішення.

«Дебати» — це гра, що має на меті допомогти сформувати в учнів навички, які необхідні для досягнення життєвого успіху в сучасному демократичному суспільстві. Гра «Дебати» задумана для підвищення рівня знань учнів, розвитку аналітичного мислення та вміння дискутувати. І тому брати участь у дебатах потрібно для того, щоб навчатись. Іншими словами, у дебатах важливішим є процес навчання, ніж кінцевий результат кожної гри — перемога або поразка. Граючи учні набувають досвіду, як поводити себе перед аудиторією та логічно будувати промову.

Належне місце серед різних форм роботи правових гуртків (клубів) посідають правові зустрічі, тиждень права.

«Правові зустрічі» — організація зустрічей учнів з цікавими особистостями. Організація таких заходів — один із класичних прийомів ведення позаурочної роботи, який подекуди виявляється у навчальних закладах несправедливо занедбаним. Неабияку зацікавленість учнів викликають зустрічі з адвокатами, представниками правоохоронних органів, представниками громадських молодіжних організацій, медичних центрів тощо.

Тиждень права — проводиться з метою підвищення ролі правової освіти в подальшій розбудові України як правової держави, виховання в учнівської молоді поваги до закону і прав людини. Під час заходу відбувається своєрідне поєднання різних форм роботи, до яких залучається більш широка, ніж зазвичай, учнівська аудиторія. Для того щоб проведення тижня права не перетворилось на просту формальність, надзвичайно важливо впроваджувати активні форми виховної роботи з учнями, які сприяють

соціалізації особистості, засвоєнню правил поведінки в суспільстві та розвитку навичок вільної орієнтації в сучасному правовому просторі та стимулюватимуть формування в учнів відповідних компетенцій. Практичний досвід такої діяльності показав, що серед найефективніших заходів можна виділити такі: ерудит-шоу, квести, флеш-моби, «круглі столи», акції, дебати тощо.

Висновок. Узагальнюючи, відзначимо, що одним із аспектів у формуванні професійного працівника, громадянина своєї країни значну роль у навчально-виховному процесі відіграє правове виховання, невід'ємною складовою якого є організація правової роботи в гуртках та клубах професійно-технічних навчальних закладів. Тому нині потрібно докласти максимум зусиль на пошук ефективних шляхів для залучення молоді в позаурочній правовій роботі. Головним напрямом цього процесу має стати впровадження в навчально-виховний процес нових форм і методів, які допоможуть учням у вдосконаленні набутих знань, умінь та навиків.

Література:

1. Зайчук О. В. Теорія держави і права. Академічний курс: [Підручник] / За ред. О. В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. — К.: Юрінком Інтер, 2006. — 688 с.
2. Матузов Н.И. Правовой нигилизм и правовой идеализм как две стороны «одной медали» / Н. И. Матузов // Правоведение. — 1994. — № 2. — С. 3 — 16.
3. Зайчук О. В., Оніщенко Н.М., Теорія держави і права. Академічний курс. Підручник. Київ. Юрінком Інтер 2006 http://www.ebk.net.ua/Book/Law/zaychuk_tdp/part3/1901.htm
4. Правознавство: Підручник / А.І. Берлач, С.С. Бичкова, Д.О Карпенко, А.М. Колодій, А.Ю. Олійник, В.І. Осадчий. — К.: Всеукраїнська асоціація видавців „Правова єдність», 2008. — 792 с.
5. Ягупов В.В. Педагогіка: Навч. посібник. — К.: Либідь, 2002. — 560 с.
6. Фіцула М. М. ПЕДАГОГІКА : навч. посіб. / М. М. Фіцула. — 3-тє вид., стереотип. — К. : Академвидав, 2009. — 560 с. — (Серія «Альма-матер») <http://pidruchniki.ws/1613030534943/pedagogika/pedagogika - fitsula mm>

У статті розглядаються особливості виховної роботи і значення правових гуртків та клубів у становленні особистості. У теперішніх умовах правове виховання є необхідною умовою для формування правосвідомого громадянина, патріота своєї країни, а його складовою частиною є робота в правових клубах та гуртках, які мають допомогти учням професійно-технічних навчальних закладів самовдосконалюватися.

Ключові слова: правове виховання, гурток, клуб, навчально-виховний процес, «круглий стіл», дебати, правові зустрічі.

В статье рассматриваются особенности воспитательной работы и значение правовых кружков и клубов в становлении личности. В сегодняшних условиях правовое воспитание является необходимым условием для формирования сознательного гражданина, патриота своей страны, а его составной частью является работа в правовых клубах и кружках, которые должны помочь учащимся профессионально-технических учебных заведений самосовершенствоваться.

Ключевые слова: правовое воспитание, кружок, клуб, учебно-воспитательный процесс, «круглый стол», дебаты, правовые встречи.

The article discusses the features of educational work and the value of legal groups and clubs in the formation of personality. In today's environment legal education is a prerequisite for the formation pravavidomoho citizen, a patriot of his country, and his work is an integral part of the legal clubs and clubs that help students with vocational schools to cultivate.

Key words: legal education, group, club, educational process, «round table» discussion, legal meeting.